

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата економічних наук, професора

Чернобай Ліані Іванівни

на дисертаційну роботу Красілич Ірини Олегівни

на тему

«Розвиток експортно-імпортної діяльності машинобудівних підприємств»,
яку подано на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами
економічної діяльності)

1. Актуальність теми дисертаційної роботи.

Нинішній етап розвитку світової економічної системи характеризується низкою тенденцій, до яких, перед усім, слід віднести поглиблення міжнародного поділу праці, зміну рівня розвитку продуктивних сил, науково-технологічний прогрес, ускладнення зв'язків між суб'єктами відносин, у тому числі, економічних, формування світу VUCA (volatile, uncertain, complex, ambiguous) – нестабільність, невизначеність, складність, неоднозначність – сукупність характеристик сучасного світового розвитку, уведена в США в 90-х роках ХХ ст. В умовах сьогодення проблема конкурентоспроможності національного виробника, інтегрованого у таку світову систему, набуває особливого значення. Зокрема, в Україні триває процес оптимізації структури експорту при збереженні спрямованості імпорту, що, в свою чергу, вимагає створення підходів до здійснення формалізації процесів, пов'язаних з експортно-імпортною діяльністю, з метою оцінювання та передбачення наслідків впливу істотних чинників на його функціонування. Згідно офіційних статистичних даних експортно-імпортної діяльності України торгівля вітчизняними товарами скорочується, відчутно відстає також імпорт. До ключових чинників, що зумовлюють таку тенденцію, експерти відносять економічну кризу в Україні, скорочення виробництва й девальвацію гривні, переорієнтацію на нові ринки в результаті переорієнтації на європейські ринки та інші.

Проблеми розвитку експортно-імпортної діяльності пов'язані з необхідністю моделювання складних процесів і явищ, які вимагають не лише застосування сучасного інструментарію, а й пошуку методів практичної реалізації нових механізмів взаємодії між суб'єктами підприємницької діяльності з урахуванням адміністративно-правових та економічних умов.

Чільне місце машинобудівного комплексу України у формуванні інноваційної моделі розвитку та забезпеченні конкурентоспроможності на зовнішніх ринках підтверджується досвідом розвинутих країн світу і статистичними даними щодо зростання обсягів експорту вітчизняної машинобудівної продукції більше ніж у три рази за 2011-2016рр. Однак, рівень доданої вартості та технологічності продукції вітчизняних виробників є недостатнім, умови розвитку експортно-імпортної діяльності характеризуються змінністю та неоднозначністю, тому виникає потреба в розробленні нових механізмів експортно-імпортної діяльності машинобудівних підприємств.

Виходячи із зазначеного вище, дисертаційне дослідження Красілич Ірини Олегівни, безумовно, є своєчасним, а обрана тема «Розвиток експортно-імпортної діяльності машинобудівних підприємств» - актуальною..

2. Використання положень та результатів дисертаційної роботи під час виконання науково-дослідних тем.

Згідно з існуючими нормативними вимогами основні положення дослідження були використані під час виконання науково-дослідних тем. Зокрема результати дисертаційної роботи були використані для проведення досліджень в межах науково-дослідної теми Української академії друкарства «Розроблення теоретико-методологічних підходів здійснення обліково-аналітичного забезпечення процесу гарантування економічної безпеки промислових підприємств» (номер державної реєстрації 0116U004759).

3. Оцінка достовірності та обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій, які представлено у дисертаційній роботі.

Оцінювання достовірності та обґрунтованості положень та висновків дисертаційної роботи проведено на основі аналізу теоретичного базису дослідження, використаних методів наукового дослідження, ознайомлення наукової спільноти із отриманими результатами та апробації таких результатів у практичній діяльності підприємств та організацій.

Як свідчить зміст дисертаційної роботи, автором розвинуту типологію факторів і резервів розвитку експортно-імпортної діяльності підприємств, удосконалено метод оцінювання резервів розвитку експортно-імпортної діяльності машинобудівних підприємств, а також запропоновано етапи технологічного процесу формування механізму розвитку експортно-імпортної діяльності машинобудівних підприємств. Також автором створене підґрунтя для поглиблення положень з інформаційного забезпечення в процесі моніторингу розвитку експортно-імпортної діяльності машинобудівних підприємств. Наукові результати дисертації спрямовані на оптимізування процесів розвитку експортно-імпортної діяльності машинобудівних підприємств.

Вибрані методи дослідження відповідають предметному полю дисертаційної роботи, є відомими та широковживаними у наукових дослідженнях. Автор у дисертаційній роботі використовує як загальнонаукові (конкретизації, узагальнення, формалізації, систематизації, методи індукції та дедукції), так і специфічні методи дослідження (методи симплекс-планування і D-оптимально планування, метод експертних оцінок, інструментарій теорії множин тощо).

Теоретичною та методологічною основою дисертаційної роботи є наукова, навчально-методична література, аналітичні та статистичні огляди Державної служби статистики України, дані фінансової звітності машинобудівних підприємств, Інтернет-джерела, нормативно-законодавча база, яка регулює експортно-імпортну діяльність підприємств тощо.

Характеризуючи використану інструментальну компоненту дослідження, слід позитивно оцінити факт того, що автор вдало поєднує системний та емпіричний аналіз, що дозволяє будувати висновки роботи на міцному аргументованому фундаменті. Позитивно слід оцінити підкріplення авторських висновків значним

обсягом розрахунків на основі зібраної автором інформації щодо діяльності вітчизняних підприємств. Отже, використана інструментальна компонента дослідження є достатньою для отримання обґрутованих достовірних результатів.

На користь достовірності та обґрутованості положень, результатів та висновків дисертації І.О.Красілич свідчить достатня кількість публікацій за темою роботи. За темою дисертаційної роботи опубліковано 3 монографії, 5 статей у наукових фахових виданнях України (з них 2 статті опубліковано у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз даних), 1 стаття у виданні України, яке включене до міжнародних наукометричних баз даних, а також 6 тез доповідей. Така кількість публікацій свідчить про достатнє висвітлення положень дисертаційної роботи та відповідає вимогам щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Позитивно слід оцінити апробацію результатів дослідження в діяльності вітчизняних підприємств та організацій. Як свідчать документи, що додані до дисертаційної роботи, результати дослідження було використано на вітчизняних підприємствах та впроваджено у навчальний процес. Це свідчить про теоретичну цінність та практичну вагомість представлених у дисертаційній роботі результатів.

Отже, здійснений аналіз використаного теоретичного базису, застосованих методів дослідження, висвітлення результатів роботи у фахових наукових виданнях, обговорення таких результатів на науково-практичних конференціях та успішна їхня апробація в діяльності підприємств та організацій дає підґрунтя для висновку про обґрутованість положень, результатів та висновків дисертаційної роботи І.О.Красілич.

4. Наукова новизна висновків та результатів дисертації.

У дисертації представлено сукупність результатів, які мають наукову новизну. Головним результатом дисертаційної роботи є удосконалення існуючих і розроблення нових теоретичних і методико-прикладних аспектів розвитку експортно-імпортної діяльності машинобудівних підприємств.

Уперше встановлено етапи технологічного процесу, які мають місце при формуванні механізму розвитку експортно-імпортної діяльності, враховують

декомпозицію умов розвитку підприємств та дають змогу підтримувати конкурентоспроможність машинобудівних підприємств, поглинюючи диверсифікацію і одночас зберігаючи спеціалізацію їх діяльності (п.3.2, с. 138-140). Дослідження показали, що механізми розвитку експортно-імпортної діяльності виникають не спонтанно, а формуються на основі урахування тих обставин, які є визначальними під час вибору векторів і цілей розвитку експортно-імпортної діяльності, а також прийняття управлінських рішень щодо реалізації встановлених цілей. Такі етапи стануть підґрунтам для застосування конкретної технології в процесі формування механізму розвитку експортно-імпортної і дозволять враховувати цілі розвитку експортно-імпортної діяльності, а також рівень системи менеджменту підприємства та існуючий досвід реалізації експортно-імпортних операцій.

Для формування управлінських рішень на основі розроблених етапів автором наведено класифікацію механізмів розвитку експортно-імпортної діяльності машинобудівних підприємств (п. 3.1., с. 123), що забезпечує науково-обґрунтований підхід до визначення векторів розвитку експортно-імпортної діяльності підприємств.

На увагу заслуговує такий результат роботи як удосконалені положення з формування інформаційного забезпечення в процесі моніторингу обраного механізму розвитку експортно-імпортної діяльності. В межах таких положень автор пропонує використання симплекс-планування та D-оптимального планування з метою підвищення точності економічних прогнозів та обґрунтованості управлінських рішень (п. 3.3, с. 142-170).

На увагу заслуговує запропонований метод оцінювання резервів розвитку експортно-імпортної діяльності (п.2.3, с. 100-119). На основі застосування двофакторних експериментів, автор пропонує встановлювати залежності між факторами та формулювати показники розвитку експортно-імпортної діяльності машинобудівних підприємств.

Позитивно слід оцінити окремі часткові результати дисертаційної роботи, зокрема розвинуту класифікацію чинників і резервів, які визначають розвиток експортно-імпортної діяльності (с. 83-100).

Дисертантом виявлено основні характеристики щодо декомпозиційних рівнів адміністративно-правових та економічних умов розвитку експортно-імпортної діяльності машинобудівних підприємств (п. 1.2, с. 57) та сформовано локальну систему управління експортно-імпортною діяльністю підприємства (п. 1.2, с. 44).

Представлені у дисертаційній роботі результати викладено логічно, послідовно, обґрунтовано, із дотриманням норм наукового стилю. Такі результати є завершеними, поглиблюють методологічний та інструментальний базис управління розвитком підприємства та є внеском автора у сучасну теорію розвитку підприємства. Подані у дисертаційній роботі результати мають наукову новизну, вони є цікавими та заслуговують на увагу.

5. Практична цінність висновків та результатів дисертаційної роботи.

Сукупність результатів дослідження, які представлені у дисертаційній роботі, має не тільки суху наукову новизну, але й заслуговує на практичне використання в діяльності вітчизняних підприємств. До складу таких результатів слід віднести:

- розроблені етапи технологічного процесу формування механізму розвитку експортно-імпортної діяльності, які основуються на врахуванні послідовної декомпозиції адміністративно-правових і економічних умов розвитку підприємств, і можуть бути використані для диверсифікації та спеціалізації підприємств та подальшому підтриманні їх конкурентоспроможності (с. 138-140);
- аспекти формування інформаційного забезпечення моніторингу механізмів розвитку експортно-імпортної діяльності, які передбачають використання симплекс-планування та D-оптимального планування і дають змогу підвищувати достовірність економічних прогнозів аргументованість управлінських рішень (с. 142-170);
- метод оцінювання резервів розвитку експортно-імпортної діяльності, оснований на застосуванні двофакторних експериментів і дозволяє встановлювати залежності між факторами розвитку експортно-імпортної діяльності (с. 100-119);
- сутність поняття «механізм розвитку експортно-імпортної діяльності», яке відрізняється від існуючих виокремленням його сутнісних ознак. У визначенні поєднано процесний, системний і структурний підходи, що дасть змогу брати до

уваги ознаки механізмів розвитку експортно-імпортної діяльності характерних для машинобудівних підприємств (с. 122-133);

– типологію чинників і резервів розвитку експортно-імпортної діяльності, основану на формалізуванні моделі розвитку підприємства і, яка, за сутністю своєю, визначає експортно-імпортну діяльність як вектор розвитку підприємства і таким чином дозволяє раціонально визначати політику розвитку і, як результат, обирати управлінські рішення, спрямовані на зменшення ризиків експортно-імпортної діяльності (с. 83-100).

В цілому слід відзначити завершеність результатів роботи, які представлені достатньо повно, можуть бути використані як спільно, так і відокремлено один від іншого як цілісні управлінські інструменти.

6. Аналіз публікацій за темою дисертаційної роботи у фахових наукових виданнях та обговорення положень дослідження на науково-практичних конференціях.

За темою дисертації автор опублікувала 15 наукових праць, серед них 3 монографії, 5 статей у наукових фахових виданнях України (з них 2 статті опубліковано у виданнях, які включені до міжнародних наукометрических баз даних), 1 статтю у виданні України, яке включене до міжнародних наукометрических баз даних та 6 тез доповідей. Зміст публікацій дисерантки відповідає темі роботи та містить основні її положення. Загальна кількість та обсяг публікацій за темою роботи відповідає існуючим вимогам щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

7. Дискусійні положення дисертаційної роботи та зауваження.

В цілому, дисертаційна робота формує позитивне враження, а представлений у ній положення та результати дослідження заслуговують на позитивну оцінку. Але разом із тим окремі положення дисертаційної роботи є явно дискусійними або такими, що викликають зауваження.

1. Автор застосовує поняття «вектор» у різних контекстах, а саме: по-перше, внутрішній і зовнішній вектори, перший з яких обмежений національним ринком, а другий – вектор розвитку експортно-імпортної діяльності (с. 35); по-друге, певні вектори (види зовнішньоекономічної діяльності) (с. 122); по-третє, «під вектором розвитку розуміємо конкретний вид зовнішньоекономічної діяльності підприємства (експорт або імпорт вузлів, агрегатів, машин, залучення або здійснення іноземних інвестицій тощо) (с. 124), що зумовлює необхідність в конкретизації області застосування терміну;

2. Автору доцільно було б більш глибоко розглянути та розвинути поняттєво-категоріальний апарат у досліджуваній сфері на засадах авторського тлумачення таких базових понять як «експортна діяльність» та «імпортна діяльність» з метою забезпечення уніфікованого розуміння і трактування ключових елементів досліджуваної проблеми та підвищення наукової цінності положень дисертаційної роботи (с. 30-32);

3. Дискусійним є представлений автором перелік факторів впливу на розвиток експортно-імпортної діяльності машинобудівних підприємств (с. 84), оскільки не зазначено метод їх відбору. Так, Φ_2 (якість готової продукції) може залежати від Φ_3 (рівень технологічності виробництва) та Φ_4 (рівень інноваційності продуктів, які імпортуються або експортуються);

4. Автор пропонує класифікацію механізмів розвитку експортно-імпортної діяльності машинобудівних підприємств, проте доцільно було б детальніше описати класифікаційні ознаки та їх змістове наповнення. Це обґрунтувало б виокремлення саме таких видів механізмів в межах класифікації (с. 123, табл. 3.1);

5. Дискусійною є позиція автора стосовно етапів технологічного процесу формування механізму розвитку експортно-імпортної діяльності (с. 138-140). Такі етапи можуть бути притаманними для будь якого процесу, а не лише для технологічного. В такому контексті автору доцільно було б навести пояснення в чому конкретно проявляється аспект технологічності. Okрім того, запропонована схема етапів технологічного процесу формування механізму розвитку експортно-імпортної діяльності підприємств на прикладі ПАТ «Конвеєр» потребує додаткового пояснення зазначених впливів та взаємозв'язків (с. 139, рис. 3.5);

6. Доцільно зауважити, що в роботі вибір механізму розвитку експортно-імпортної діяльності залежить від рівня розвитку системи менеджменту підприємства і наявного досвіду реалізації експортно-імпортних операцій за різними векторами. Автор не уточняє, яким чином буде оцінюватися рівень розвитку менеджменту і досвід реалізації експортно-імпортних операцій (с. 122-133);

7. Автор демонструє впевнене володіння складним математичним інструментарієм під час здійснення досліджень та формування результатів. Проте, застосування коректного, але дещо надмірного математичного апарату, може викликати певні труднощі в процесі використання сформульованих основних положень в межах діяльності машинобудівних підприємств (п. 2.2, с. 83-100; п. 2.3, с. 100-119; п. 3.1, с. 122-132; п. 3.2, с. 133-141).

Висловлені зауваження щодо змісту дисертаційної роботи не зменшують наукової новизни та практичної цінності дисертації Красілич Ірини Олегівни.

8. Відповідність змісту автореферату дисертаційній роботі.

Автореферат дисертаційної роботи містить тільки ті положення, які розкриті у дисертаційній роботі, та не містить інформації, яка у дисертаційній роботі є відсутньою.

9. Загальний висновок щодо дисертаційної роботи та її відповідності вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

За результатами проведеного аналізу є підстави стверджувати таке:

- дисертація Красілич Ірини Олегівни є самостійною кваліфікаційною науковою роботою, в якій представлене завершене рішення актуального науково-практичного завдання щодо оцінювання та моделювання розвитку підприємства;
- тема дисертаційної роботи є актуальну, відповідає потребам сучасних підприємств та тенденціям наукових досліджень з проблематики розвитку експортно-імпортної діяльності підприємств;

- дисертаційна робота містить сукупність результатів, яким властива наукова новизна та практична цінність;
- положення, результати та висновки дисертаційної роботи згідно з існуючими нормами використані під час виконання науково-дослідних тем, пройшли апробацію на вітчизняних підприємствах та організаціях, обговорені на науково-практичних конференціях різного рівня;
- за темою дисертаційної роботи надруковано достатню кількість статей у фахових наукових виданнях та у виданнях, які входять до наукометричних баз даних;
- зміст дисертаційної роботи та її результати відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), за якою дисертацію подано до захисту;
- автореферат дисертаційної роботи змістовно відповідає дисертації та не містить відомостей, які у дисертації є відсутніми.

Результати проведеного аналізу дозволяють стверджувати, що дисертаційна робота відповідає існуючим вимогам щодо дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата наук, зокрема вимогам пунктів 9,11,12 «Порядку присудження наукових ступенів» від 24.07.2013 р. № 567 дотримано. Тому вважаю, що автор дисертаційної роботи – Красілич Ірина Олегівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
і міжнародного підприємництва
Національного університету
«Львівська політехніка»

Л.І. Чернобай

«Підпис професора Чернобай Л.І. засвідчує

Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»

Р.Б. Брилинський